

อุปลักษณ์แสดงอารมณ์ในภาษาไทย

Emotion Metaphors in Thai

ปาไลตา ผลประดับเพชร¹ / Palita Phonpradapphet¹

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ /
Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Science,
Buriram Rajabhat University
Corresponding author. Email: um_palita@hotmail.com

Abstract

This article aimed to explain Emotion Metaphors in Thai language based on cognitive linguistics aspect. the corpus of the metaphor that indicated the emotion found in Thai language had been collected for exposition and been categorized as follows: anger, fear, happiness, sorrow, love, shyness. The data were collected from corpus of everyday language usage, namely, online newspaper, magazine, novel, dialogue, song, dictionary, etc. A result of study of Emotion Metaphor indicated that in which register the language user tried to understand, acknowledge, and refer to emotion which was mental feeling, internal behavior of human being, abstract object, difficult to comprehend, through the concrete object.

Keywords: metaphor, conceptual metaphor, emotion metaphor, cognitive linguistic

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอโมเดลอุปลักษณ์อารมณ์ที่พบในภาษาไทยตามมุมมองทางภาษาศาสตร์ปริชาน โดยรวบรวมตัวอย่างถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงอารมณ์ที่พบในภาษาไทยมาประกอบการอธิบายและจัดหมวดหมู่เป็นอุปลักษณ์แสดงอารมณ์ต่าง ๆ ได้แก่ อุปลักษณ์ความโกรธ, อุปลักษณ์ความกลัว, อุปลักษณ์ความสุข, อุปลักษณ์ความเศร้า, อุปลักษณ์ความรัก และอุปลักษณ์ความอาย ข้อมูลภาษาที่นำมาเป็นตัวอย่างประกอบการอธิบาย รวบรวมจากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จากข่าวในหนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ บทความทั่วไป นวนิยาย บทสนทนา เพลง พจนานุกรม การศึกษาอุปลักษณ์อารมณ์ในภาษาไทยครั้งนี้จะแสดงให้เห็นมุมมองต่ออารมณ์ซึ่งเป็นความรู้สึกทางจิตใจ เป็นพฤติกรรมภายในของมนุษย์ มีความเป็นนามธรรมซึ่งยากต่อการทำความเข้าใจ

คำสำคัญ: อุปลักษณ์, โมเดลอุปลักษณ์, อุปลักษณ์แสดงอารมณ์, ภาษาศาสตร์ปริชาน

บทนำ

“ความรักเริ่มสูงงอม”

“ความเหงากัดกินในหัวใจ”

“เขากำลังเดือด รอให้เย็นลงอีกนิดแล้วค่อยคุยกัน”

“ฉันพยายามเอาชนะความกลัวมาไม่รู้กี่ครั้งแล้ว”

ถ้อยคำดังกล่าวเป็นตัวอย่างถ้อยคำที่ผู้ใช้ภาษาไทยใช้พูดใช้เขียนกันอย่างเป็นปกติ โดยไม่รู้สึกว่าตนเองกำลังใช้ภาษาที่มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร หรือกำลังประดิษฐ์ถ้อยคำให้มีความงามทางวรรณศิลป์ และในขณะเดียวกันผู้รับสารก็สามารถเข้าใจได้ว่า “สูงงอม” “กัดกิน” “เดือด” “เย็นลง” และ “เอาชนะ” ในที่นี้หมายถึงสิ่งใด ถ้อยคำเหล่านี้มิได้มีความหมายโดยตรงไปตรงมา เช่น “สูงงอม” มิได้หมายถึง เปลี่ยนสภาพจากดิบ “กัดกิน” ก็มิได้หมายถึง ใช้ฟันบดเคี้ยว แต่หากมีผู้แปลความหมายตรงตัวอักษรเช่นนั้นก็จะกลายเป็นว่าผู้สนั้นจงใจเล่นกับความหมายของภาษาเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน

ตัวอย่างการใช้ภาษาดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาศาสตร์ที่พบได้มากในการพูดการเขียน บ่อยครั้งเมื่อเราจะกล่าวถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม มีความซับซ้อนอธิบายได้ยาก อย่างความรู้สึกทางใจ ประสบการณ์ในความรู้สึก อารมณ์ ไม่ว่าจะ เป็นอารมณ์โกรธ เศร้า เหงา รัก ผิดหวัง ปิติยินดี เราก็มักจะกล่าวถึงคุณสมบัติหรือประสบการณ์ของสิ่งอื่นแทน เช่น วัตถุสิ่งของ ของเหลว บุคคล สัตว์ พืช เพราะเป็นรูปธรรมมากกว่า เข้าใจได้ง่ายกว่า กระบวนการทางภาษาเช่นนี้ในภาษาศาสตร์ปริชาชน เรียกว่า **metaphor** หรือที่มักเรียกในภาษาไทยว่า **อุปลักษณ์** ส่วนข้อความที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นเรียกว่าถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงอารมณ์ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นโมโนอุปลักษณ์อารมณ์ต่าง ๆ ในมโนทัศน์หรือระบบคิดของผู้ใช้ภาษาไทย เช่น มีมุมมองว่าความรักเป็นเหมือนพืชที่มีการเจริญเติบโต งอกงาม เช่น “ความรักของเรากำลังงอกงามแบ่งบาน” หรือมีมุมมองเกี่ยวกับความโกรธว่า ความโกรธเป็นของเหลวร้อน เช่น “เขาเดือดมากเมื่อรู้ว่าถูกกล่าวหา” เป็นต้น

การศึกษาเกี่ยวกับอุปลักษณ์อารมณ์ในภาษามีอยู่จำนวนไม่น้อย อาทิ อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทย ของ Tawichai (2006) อุปลักษณ์แสดงอารมณ์รักในเพลงไทยสากลสำหรับวัยรุ่นไทย ของ Watthanasuk (2006) การศึกษาอุปลักษณ์ความรักจากบทเพลงไทยสากล ของ Ngamjitwongsakul (2003) การเปรียบเทียบอุปลักษณ์ความรักในเพลงไทยกับเพลงไทยสากล ของ Ramma-at (2013), อุปลักษณ์ความสุขในบล็อกไทย ของ Klinnamhom (2013), อุปลักษณ์เกี่ยวกับอารมณ์กลัวในภาษาไทย ของ Rodsap (2015) เป็นต้น

ส่วนบทความ “อุปลักษณ์แสดงอารมณ์ในภาษาไทย” นี้ มิได้เลือกศึกษาอุปลักษณ์อารมณ์จากปริจเฉทใดโดยเฉพาะ และมีได้เลือกศึกษาอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง แต่เป็นการศึกษาที่มุ่งนำเสนอถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับอารมณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ ได้แก่ อารมณ์โกรธ กลัว สุข เศร้า รัก และ อับอาย โดยพิจารณาจากข้อมูลภาษาไทยในปริจเฉทที่หลากหลาย ทั้งข่าวในหนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ บทความทั่วไป นวนิยาย บทสนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน เพลง พจนานุกรม เป็นต้น

กรอบแนวคิด: อุปลักษณ์ และอุปลักษณ์อารมณ์

วรรณคดีและภาษาศาสตร์อธิบายอุปลักษณ์แตกต่างกัน ในทางวรรณคดี คำว่าอุปลักษณ์ หรือ สมัย คือเป็นการเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งเดียวกันกับอีกสิ่งหนึ่งทุกประการ โดยใช้คำแสดงการเปรียบ “เป็น” “คือ” “เท่า” เช่น *“พระอาทิตย์สีแดงเป็นแดงไม่”* (Kongkanan, 2013: 66) ตัวอย่างดังกล่าวนี้เป็นถ้อยคำที่มีการประดิษฐ์ภาษาในเชิงวรรณศิลป์ แต่ในทางภาษาศาสตร์ปริชาน อุปลักษณ์มิใช่เครื่องมือทางวรรณศิลป์ แต่เป็นการใช้ภาษาที่เป็นธรรมชาติโดยที่ผู้ใช้ภาษาอาจไม่รู้ตัวว่ากำลังใช้ภาษาแสดงมโนทัศน์บางอย่างอยู่

อุปลักษณ์ (metaphor) เป็นกระบวนการทางปริชานที่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษากล่าวคือ เมื่อมนุษย์มีมุมมองหรือวิถีคิดต่อสรรพสิ่งเช่นไร ย่อมมีพฤติกรรมรวมถึงการใช้ภาษาที่สอดคล้องกับวิถีคิดนั้น ๆ โดยทั่วไปเราจะทำความเข้าใจสิ่งที่ไม่คุ้นเคยหรือเข้าใจได้ยากผ่านสิ่งที่จับต้องได้ รับรู้ได้ง่ายกว่า มองเห็นเชิงกายภาพได้ชัดเจนกว่า (Lakoff และ Johnson, 2003) เรียกอุปลักษณ์ที่ปรากฏในภาษาว่า **ถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical expression)** และเรียกอุปลักษณ์ในระบบคิดว่า **มโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor)** (Phanphothong, 2013: 103)

อุปลักษณ์ หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยที่สิ่งที่นำมาเปรียบนั้นมาจากวงความหมายต่างกัน (Phanphothong, 1999) โดยเรียกสิ่งที่เป็นต้นแบบในการเปรียบเทียบว่า **“สิ่งเปรียบ”** หรือ **“แบบเปรียบ” (source domain)** และเรียกสิ่งที่ถูกนำไปเปรียบว่า **“สิ่งที่ถูกเปรียบ” (target domain)** โดยสิ่งที่เป็ “แบบเปรียบ” นั้นจะมีความเป็นรูปธรรมชัดเจนมากกว่า “สิ่งที่ถูกเปรียบ” ที่โดยมากมักจะเป็นนามธรรม เช่นถ้อยคำที่ว่า *“รักหล่อเลี้ยงชีวิตเรา”* ถ้อยคำอุปลักษณ์ดังกล่าวนี้ จะเห็นว่ามีการถ่ายโอนคุณสมบัติจากแบบเปรียบคือ **“สารอาหาร/น้ำ”** ไปยังสิ่งที่ถูกเปรียบคือ **“ความรัก”** สังเกตได้จากคำว่า **“หล่อเลี้ยง”** ซึ่งปกติเป็นคุณสมบัติของ **“สารอาหาร/น้ำ”** แต่ในที่นี้ ถูกนำมาใช้ทำความเข้าใจมโนทัศน์ **“ความรัก”** เป็นการสะท้อนให้เห็นระบบคิดของผู้ใช้ภาษาว่าความรักเป็นเหมือนน้ำและสารอาหารที่คอยส่งเสริม (หล่อเลี้ยง) ผู้มีความรัก (ต้นพืช) ให้ดำรงอยู่ได้

อุปลักษณ์อารมณ์

อารมณ์ ในความหมายตามพจนานุกรม คือ ความรู้สึก, ความรู้สึกทางใจที่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้า, อรรถาธิบาย, ปรกตินิสัย (royal institute, 2013: 1408) จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าอารมณ์เป็นสิ่งที่เป็ นนามธรรมมีความซับซ้อน อธิบายได้ยาก ดังนั้น เมื่อจะกล่าวอ้างถึงอารมณ์ใด ๆ ก็ตาม ทั้งอารมณ์โกรธ แค้น เศร้า โศก สุข รัก กลัว ผิดหวัง สมหวัง ภูมิใจ อับอาย ฯลฯ บางครั้งผู้ใช้ภาษามักจะใช้สิ่งอื่นที่มีคุณสมบัติบางประการที่ คล้ายคลึงกันมากกล่าวถึงอารมณ์นั้น ๆ แทน เช่น ใช้ **“ไฟ”** ซึ่งมีคุณสมบัติคือความร้อนมาเปรียบกับอารมณ์โกรธ ส่วนอารมณ์รัก ใช้ **“น้ำ”** หรือ **“อาหาร”** ซึ่งมีคุณสมบัติในการหล่อเลี้ยง บำรุงเซลล์ในร่างกายมากกล่าวถึงอารมณ์รัก เป็นต้น นักภาษาศาสตร์ปริชานกลุ่มหนึ่งเรียกการถ่ายโยงความหมายลักษณะนี้ว่า **อุปลักษณ์อารมณ์ (emotion metaphors)** หมายถึง คือ อุปลักษณ์ที่ **“สิ่งที่ถูกเปรียบ” (target domain)** ซึ่งได้แก่ อารมณ์ความรู้สึก ภาวะ ในจิตใจ ถูกทำความเข้าใจผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับ **“แบบเปรียบ” (source domain)** ซึ่งอยู่ในวงความหมาย อื่น แต่มีคุณสมบัติบางอย่างคล้ายกัน โดยส่วนใหญ่แบบเปรียบนั้นมักมีความซับซ้อนน้อยกว่า เข้าใจได้ง่ายกว่า

บทความนี้เลือกศึกษาอุปลักษณ์อารมณ์ 6 ชนิด ได้แก่ โกรธ, กลัว, สุข, เศร้า, รัก และอายุ ตามมุมมองทางภาษาศาสตร์ปริชานของ Lakoff and Johnson (2003) และ Kovecses (1986, 2004, 2005, 2010, 2015) บทความนี้ใช้เครื่องหมายวงเล็บเหลี่ยม [] กำกับข้อความที่แสดงอุปลักษณ์ในระบบคิดของผู้ใช้ภาษาที่ได้มาจากประสบการณ์ การเรียนรู้ในสังคม และจะแสดงการถ่ายโยงความหมาย หรือคุณสมบัติระหว่าง “แบบเปรียบเทียบ” (source domain) กับ “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ” (target domain) เป็นบางตัวอย่าง ดังนี้

อุปลักษณ์ความโกรธ (ANGER METAPHORS)

อุปลักษณ์ความโกรธ คือ อุปลักษณ์ที่ “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ” (target domain) ซึ่งได้แก่ “ความโกรธ” ได้รับการถ่ายโยงความหมายจาก “แบบเปรียบเทียบ” (source domain) ซึ่งมีคุณสมบัติบางอย่างคล้ายคลึงกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “อารมณ์โกรธ” ซึ่งหมายรวมถึง แค้น อาฆาต โมโห เหตุแห่งความโกรธ ฯลฯ อันเป็นภาวะในจิตใจมนุษย์ซึ่งมีความซับซ้อน เป็นนามธรรม ได้ถูกทำความเข้าใจผ่านสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมมากกว่า หรือเข้าใจได้ง่ายกว่าอย่างเช่น ของเหลว ไฟ คู่ต่อสู้ สัตว์ร้าย การพิจารณาว่าถ้อยคำใดเป็นถ้อยคำแสดงอารมณ์โกรธ พิจารณาได้จากคำแสดงอารมณ์โกรธ หรือรูปภาษาแสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทยมีหลายคำ เช่น โกรธ โกรธเกรี้ยว ชัดเคืองใจ ชิ่ง ขุ่นเคือง เจ็บแค้น เตือดตาล โมโห อาฆาต ฯลฯ (Tawichai, Suphachai, 2006: 52-63) รวมถึงพิจารณาจากบริบท ดังนี้

1. [ความโกรธ คือ ของร้อน/ของเหลวร้อน]

มนุอุปลักษณ์ [ความโกรธ คือ ของร้อน/ของเหลวร้อน] เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “ของเหลวร้อน” ไปยังอารมณ์โกรธ สอดคล้องกับ [ANGER IS A HOT FLUID] / [ANGER IS THE HEAT OF A FLUID IN A CONTAINER] ของ Kovecses (1986: 114; 2004: 4; 2005: 26; 2015: 24) ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (1) 'มูรินโญ' เตือด โบายเปา เป้ามั่ว
- (2) รอให้เธอเย็นลงแล้วเราค่อยมาคุยกัน
- (3) โจ้เลือดร้อน โมโหแท้กซี้ทำน้ำกระเด็นใส่ทุปรถพังยับ
- (4) จุดเดือดต่ำ! ลูกค้าซี้หุดหงิดซื้อขนมห่อเดียว รูดบัตรไม่ผ่านตบหัวคนคิดเงิน
- (5) ใจเย็น ๆ ไว้ก่อน อย่าเพิ่งอารมณ์ร้อน

โดยปกติแล้วคำว่า เตือด ร้อน เย็น จุดเดือด ฯลฯ เป็นปฏิกิริยาที่เกิดกับของเหลว เช่น “น้ำเดือด” “จุดเดือดของน้ำ” “น้ำร้อน” “น้ำเริ่มเย็นลงแล้ว” เป็นต้น แต่จากถ้อยคำดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า มีการถ่ายโอนคุณสมบัติจาก “ของเหลวร้อน” ไปยังอารมณ์โกรธ นอกจากนี้ จะเห็นว่ามีการกล่าวถึง ผลกระทบทางร่างกายที่เกิดจากอารมณ์โกรธ (the physiological effects of anger) เช่น “เลือดร้อน” ถ้อยคำดังกล่าวจัดเป็นถ้อยคำ **นามนัย (metonymic expression)** กล่าวคือ มีการใช้สิ่งหนึ่งกล่าวแทนอีกสิ่งหนึ่งซึ่งอยู่ในวงความหมายเดียวกัน หน้าที่ของนามนัยในอุปลักษณ์อารมณ์คือทำความเข้าใจ “อารมณ์” ซึ่งเป็นวงความหมายใหญ่ (domain) ผ่านบางสิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของวงความหมายเดียวกันนั้น (another part

in the same domain) (Kovecses, 2004: 5) ซึ่งในที่นี้ “เลือดร้อน” จัดเป็นถ้อยคำนามนัยแบบ BODY HEAT STANDS FOR ANGER (Kovecses, 1986: 114) หรือ “ความร้อนของร่างกาย แทน อารมณ์โกรธ” ในขณะที่เดียวกันก็เป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์ [ร่างกาย คือ สิ่งบรรจุ อารมณ์] หรือ THE BODY IS A CONTAINER FOR THE EMOTIONS (Kovecses, 2004: 170) และ มโนอุปลักษณ์ [ความโกรธ คือ ความร้อน (ของร่างกาย)] ANGER IS HEAT (Kovecses, 1986: 13)

Kovecses (1986: 12) อธิบายว่า ความโกรธสัมพันธ์กับผลที่เกิดกับร่างกาย กล่าวคือเมื่อมีอารมณ์ โกรธเพิ่มขึ้น ผลกระทบทางร่างกายที่เกิดจากอารมณ์โกรธก็เพิ่มขึ้น เช่น ร่างกายร้อนขึ้น เลือดร้อนขึ้น ความดัน เพิ่มขึ้น และส่งผลให้ใบหน้าเปลี่ยนเป็นสีแดง ซึ่งก็จะพบว่าในภาษาไทยมีถ้อยคำนามนัยและถ้อยคำอุปลักษณ์ ที่สะท้อนปรากฏการณ์ดังกล่าว เช่น “เขาโกรธจนหน้าแดงก่ำ” เป็นต้น

2. [ความโกรธ คือ ไฟ]

มโนอุปลักษณ์ [ความโกรธ คือ ไฟ] เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “ไฟ” ไปยัง อารมณ์โกรธ สอดคล้องกับ [ANGER IS FIRE] ของ Kovecses (1986: 19; 2004: 127; 2005: 120) ดังเห็น ได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (6) **ควันออกหู!** 'มูรินโญ' เตียด โบายเปา เป่ามั่ว
- (7) เขามีความแค้นที่**คุกรุ่น**อยู่ในใจตลอดเวลา
- (8) โกรธเป็นทินเป็น**ไฟ**!!! "ลูกตาล ชโลมจิต" คำแหลกไม่มีชิ้นดี
- (9) ใครมีวิธีดับ**โมโห**บ้าง
- (10) ความแค้นแผดเผา**ใจให้มอดไหม้**
- (11) ความโกรธหรือ**เพลิง**โห่สะได้เผาผลาญสัตว์โลกมานานแล้ว

คำว่า **ควัน คุกรุ่น ดับ แผดเผา เผาผลาญ** ล้วนเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับ “ไฟ” ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ใช้ ภาษาคุ้นเคยกับประสบการณ์เกี่ยวกับความร้อนและคุณสมบัติอื่นของไฟ เมื่อกล่าวถึงความโกรธซึ่งมีลักษณะ บางอย่างเหมือนกัน จึงเลือกใช้คำที่เกี่ยวกับไฟ ทั้งนี้ จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบ สามารถแสดงการถ่าย โยงความหมาย หรือคุณสมบัติระหว่างความโกรธกับของเหลวร้อนได้ดังนี้

ไฟ (source domain)		ความโกรธ (target domain)
ไฟ/เพลิง	----->	ความรู้สึกขุ่นเคืองใจ ไม่พอใจอย่างรุนแรง ความเจ็บแค้น
คุกรุ่น	----->	ความเจ็บแค้นที่อยู่ภายในจิตใจซึ่งยังไม่แสดงออกมากนัก
แผดเผา/เผาผลาญ/ มอดไหม้	----->	ความเจ็บแค้นที่ทวีขึ้นจนตัวผู้ที่รู้สึกโกรธไม่มีความสุข หรือได้รับอันตรายจากความโกรธนั้น
ควัน	----->	พฤติกรรมที่เกิดขึ้นขณะมี ความรู้สึกโกรธ
ดับ	----->	ทำให้ ความโกรธ หมดไป

3. [ความโกรธ คือ ความบ้าคลั่ง]

มโนอุปลักษณ์ [ความโกรธ คือ ความบ้าคลั่ง] หรือ [ANGER IS INSANITY] (Kovecses, 1986:

20; 2004: 21; 2005: 98) เป็นอุปลักษณะที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “ความบ้าคลั่ง” ไปยังอารมณ์โกรธ ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณะต่อไปนี้

- (12) โกรธคือโง่โหมโหคือบ้า
- (13) โหมโหใจเสียดัง-วัยทองฝรั่งเศสคลั่งยิ่ง
- (14) "เจลลอร์" โกรธแทบบ้า "มาร์ติน" ควง "วอลกลิส"

จากถ้อยคำดังกล่าวจะเห็นได้ว่าภาวะโกรธ เคียดแค้น ได้ถูกกล่าวถึงผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับความบ้าคลั่ง ไม่ได้สติ พิจารณาได้จาก คำว่า **บ้า คลั่ง**

4. [ความโกรธ คือ คู่ต่อสู้/คู่แข่ง]

มโนอุปลักษณะ [ความโกรธ คือ คู่ต่อสู้/คู่แข่ง] หรือ [ANGER IS AN OPPONENT IN A STRUGGLE] (Kovecses, 1986: 117; 2004: 21) เป็นอุปลักษณะที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “คู่ต่อสู้/คู่แข่ง” ไปยังอารมณ์โกรธ ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณะต่อไปนี้

- (15) **เอาชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ**
- (16) 10 วิธี **ชนะความโกรธ**
- (17) การ**ต่อสู้**กับอารมณ์โกรธ ให้เอาหัวใจนักกีฬามาสู้
- (18) **อยู่เหนือความโกรธ...ให้ได้**

จากถ้อยคำดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีการถ่ายโอนคุณสมบัติจาก “คู่ต่อสู้/คู่แข่ง” ไปยังอารมณ์โกรธ พิจารณาได้จาก คำว่า **เอาชนะ ชนะ ต่อสู้** รวมถึงคำว่า **อยู่เหนือ** ที่หมายถึง สูงกว่าสิ่งอื่นเมื่อมีการเปรียบเทียบกัน เช่น “*คุณจะทำอย่างไรให้อยู่เหนือคู่แข่ง*” นอกจากนี้ ถ้อยคำดังกล่าวยังจัดเป็นอุปลักษณะชนิดบุคคลาธิษฐาน (personification) ที่ “สิ่งที่ถูกเปรียบ” ซึ่งไม่ใช่มนุษย์ ได้ถูกนำเสนอราวกับว่าเป็นมนุษย์หรือแสดงอากัปกริยาได้เช่นเดียวกับมนุษย์ (Phonpradapphet, 2017) ซึ่งในที่นี้ “ความโกรธ” ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตแต่กลับถูกนำเสนอราวกับว่าเป็นมนุษย์ซึ่งในที่นี้หมายถึงศัตรู/คู่ต่อสู้

5. [ความโกรธ คือ สัตว์/สัตว์ร้าย]

มโนอุปลักษณะ [ความโกรธ คือ สัตว์/สัตว์ร้าย] หรือ [ANGRY BEHAVIOR IS AGGRESSIVE ANIMAL BEHAVIOR] (Kovecses, 1986: 24; 2004: 21) เป็นอุปลักษณะที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “สัตว์ร้าย” ไปยังอารมณ์โกรธ ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณะต่อไปนี้

- (19) **กัดไม่ปล่อยสักวัน** ฉันทเหลืออดแล้วคนดี ต่อจากนี้ถ้าฉัน**กัด**เธอตอบบ้าง
- (20) **คำราม**ด้วยความโกรธเกลียดคังแค้น

โดยปกติแล้วคำว่า **กัด คำราม** ฯลฯ เป็นกริยาอาการของสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์ที่มีนิสัยดุร้าย เช่น “**จระเข้กัด**” “**สิงโตคำราม**” เป็นต้น แสดงให้เห็นว่ามีการถ่ายโอนคุณสมบัติจาก “สัตว์ร้าย” ไปยังอารมณ์โกรธ อาฆาตแค้น ถือเป็นถ้อยคำอุปลักษณะแบบบุคคลาธิษฐานเช่นกัน

6. [ความโกรธ คือ สัมภาระ]

มนโอปลักษณ์ [ความโกรธ คือ สัมภาระ] เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “สัมภาระ” ไปยังอารมณ์โกรธ ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (21) คนที่ทำงานเน้นบริการ ทำงานแบกรับอารมณ์ของคนอื่น
- (22) คนเราสามารถเก็บความแค้นไว้ได้นานสุดกี่ปี
- (23) แบกความแค้นความโกรธ จะได้ประโยชน์อะไร
- (24) ปล่อยวางความแค้นเสีย ลบความโกรธออกจากใจเสีย

โดยปกติแล้วคำว่า **แบกรับ เก็บ วาง** ฯลฯ เป็นคำที่มักใช้กับ สิ่งของ สัมภาระ เช่น “แบกเป้” “เก็บของ” “วางกระเป๋า” ฯลฯ แต่จากถ้อยคำดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีการถ่ายโอนคุณสมบัติจากสิ่งเหล่านี้ไปยังอารมณ์โกรธ อาฆาตแค้น ซึ่งจัดเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ชนิดอุปลักษณ์เชิงรูปธรรม หรือ “ontological metaphor” ตามแนวคิดของ Lakoff and Johnson (2003: 25-34) ที่ “สิ่งที่ถูกเปรียบ” เป็นสิ่งนามธรรม เช่น กิจกรรม อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ถูกแทนด้วย “แบบเปรียบเทียบ” ที่เป็นรูปธรรม เช่น วัตถุสิ่งของ (Phonpradapphet, 2016)

อุปลักษณ์ความกลัว (FEAR METAPHORS)

อุปลักษณ์ความกลัว คือ การถ่ายโยงคุณสมบัติของ “แบบเปรียบเทียบ” (Source domain) ไปยัง “สิ่งที่ถูกเปรียบ” (target domain) ซึ่งได้แก่ “ความกลัว” อันหมายถึงความรู้สึกไม่อยากประสบสิ่งที่ไม่ดีแก่ตัว, รู้สึกหวาดเพราะคาดว่าจะประสบภัย หมายรวมถึง ความหวาดระแวง ความหวาดวิตก ซึ่ง “แบบเปรียบเทียบ” ในที่นี้คือ ภาวะเจ็บไข้ ไม่สบาย ความบ้ำคั่ง การพิจารณาว่าถ้อยคำใดเป็นถ้อยคำแสดงอารมณ์กลัว พิจารณาได้จากภาษาแสดงอารมณ์กลัวในภาษาไทยซึ่งมีหลายคำ เช่น กลัว หวาดกลัว หวาดระแวง ความหวาดวิตก รวมถึงพิจารณาจากบริบท ดังนี้

1. [ความกลัว คือ ภาวะเจ็บไข้ไม่สบาย]

มนโอปลักษณ์ [ความกลัว คือ ภาวะเจ็บไข้ไม่สบาย] หรือ [FEAR IS AN ILLNESS] (Kovecses, 2004: 23) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของความไม่สบาย ภาวะเจ็บไข้ ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงรวมถึงภาวะผิดปกติทางร่างกาย ไปยังสิ่งที่ถูกเปรียบ ได้แก่ อารมณ์ความกลัว ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (25) กลัวจนตัวสั่นไปหมดแล้วเนี่ย
- (26) **หน้าซีด** ล่อจับได้พร้อมหลักฐาน “นายก อบต.” รับสินบนโครงการประปาหมู่บ้าน
- (27) **ขนลุก**ไปหมดเลยคะ! รวบรวมถ่ายตติวิญญาน
- (28) ฟังเรื่องนี้แล้ว**ขนหัวลุก**
- (29) คินนี่หลอนที่สุด....ฟังแล้วรู้สึก**เย็นจับขั้วหัว**ใจจนสติแทบไม่อยู่กับเนื้อกับตัว
- (30) ผมงกลัวจนตัว**เย็นเฉียบ**

จากถ้อยคำดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีการถ่ายโอนคุณสมบัติจากภาวะเจ็บไข้ไม่สบาย รวมถึงอาการผิดปกติทางกายไปยังอารมณ์กลัว หวาดวิตก พิจารณาได้จาก **ตัวสั่น หน้าซีด ขนลุก หลอน เย็นจับขั้วหัว**ใจ

สติแทบไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ซึ่งโดยปกติแล้วคำหรือกลุ่มคำเหล่านี้เป็นคำที่มักใช้กับอาการไม่สบาย เช่น “มีไข้ลั่น” “หน้าซีดเหมือนจะเป็นลม” “หนาวจนขนลุกไปหมด” “มีอาการหลอนเนื่องจากพิษไข้” เป็นต้น กล่าวในอีกแง่หนึ่ง ถ้อยคำเหล่านี้จัดเป็นถ้อยคำนามนัย กล่าวคือ ปฏิกริยาของร่างกายเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์กลัว จึงถูกนำกล่าวแทนความกลัว เช่น “ตัวเย็น” จัดเป็นถ้อยคำนามนัยแบบ “อุณหภูมิของร่างกายลดลง แทน ความกลัว” (DROP IN BODY TEMPERATURE STANDS FOR FEAR) (Kovecses, 2004: 5; 2015: 158) หรือ ถ้อยคำนามนัยแบบ “ความเย็นของร่างกาย แทน ความกลัว” (COLDNESS IN THE BODY FOR FEAR) (Kovecses, 2015: 45) คำว่า ตัวลั่น, หน้าซีด, ขนลุก, ตัวเย็น ฯลฯ ล้วนจัดเป็นถ้อยคำนามนัยแบบ PHYSIOLOGICAL/BEHAVIORAL EFFECT FOR EMOTION หรือ “พฤติกรรม/ผลกระทบทางร่างกาย แทน อารมณ์ความรู้สึก” (Kovecses, 2010: 337)

2. [ความกลัว คือ คู่แข่ง/คู่ต่อสู้]

มนโอปลักษณ์ [ความกลัว คือ คู่แข่ง/คู่ต่อสู้] หรือ [FEAR IS AN OPPONENT IN A STRUGGLE] (Kovecses, 2004: 23) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “คู่แข่ง/คู่ต่อสู้” ไปยังความกลัว ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (31) ความกลัวเป็นภัยต่อความสำราญเท่ากับความรัก
- (32) แรงบันดาลใจให้คุณต่อสู้กับความกลัวได้อย่างเหลือเชื่อ
- (33) นี่คือ "3 วิธีที่ช่วยให้ผมเอาชนะความกลัว"
- (34) บางครั้งการเผชิญหน้าความกลัวตรง ๆ ไปเลยก็เป็นวิธีเอาชนะมันได้ดีที่สุด

จากถ้อยคำดังกล่าวจะเห็นได้ว่าความรู้สึกกลัวถูกทำความเข้าใจผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับ “คู่แข่ง/คู่ต่อสู้” ดังเห็นได้จาก คำว่า เป็นภัย ต่อสู้ เอาชนะ เผชิญหน้า เป็นต้น มโนอุปลักษณ์ดังกล่าวคล้ายกับการศึกษาของ Rodsap (2558) ที่พบว่าความกลัวอยู่ในแวดวงความหมายของสงคราม ทั้งนี้ จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบ สามารถแสดงการถ่ายโยงความหมาย หรือคุณสมบัติระหว่างความกลัวกับคู่แข่ง/คู่ต่อสู้ได้ดังนี้

คู่แข่ง/คู่ต่อสู้ (source domain)	ความกลัว (target domain)
เผชิญหน้า ----->	ประจันหน้ากับสิ่งที่กลัว หรือพยายามทำความเข้าใจสิ่งที่หวาดกลัว
ต่อสู้ ----->	ขจัดความกลัว ลงมือปฏิบัติ หรือกระทำการให้ความกลัวหมดไป
เอาชนะ ----->	ทำให้ความกลัวหมดไป
เป็นภัย ----->	ทำให้กลัวเดือดร้อน หรือได้รับความไม่สบายกายไม่สบายใจ

อุปลักษณ์ความสุข (HAPPINESS METAPHORS)

อุปลักษณ์ความสุข คือ การถ่ายโยงคุณสมบัติของ “แบบเปรียบเทียบ” (source domain) ไปยัง

“สิ่งที่ถูกเปรียบ” (target domain) ซึ่งได้แก่ ความสุข ความเบ็ด ยินดี พึงพอใจ ความสบายกายสบายใจ รวมถึงความหวัง ฯลฯ อันเป็นภาวะในจิตใจมนุษย์ซึ่งมีความซับซ้อน โดยที่ “แบบเปรียบ” นั้นมีคุณสมบัติบางอย่างคล้ายคลึงกับความสุข แต่เป็นรูปธรรมมากกว่า หรือเข้าใจได้ง่ายกว่า เช่น แสงสว่าง ความอุ่น ของเหลว ในสิ่งบรรจุก การพิจารณาว่าถ้อยคำใดเป็นถ้อยคำแสดงอารมณ์สุข พิจารณาได้จากรูปภาษาและบริบท ดังนี้

1. [ความสุข คือ ความเบา]

มนโออุปลักษณ์ [ความสุข คือ ความเบา] หรือ [HAPPY IS LIGHT] (Kovecses, 2004: 24; 2005: 36; 2015: 160) เป็นอุปลักษณ์ที่มองว่า “ความสุข” คือสภาวะที่มีน้ำหนักน้อย ไม่หนัก ดังตัวอย่าง

- (35) วิธีดำเนินชีวิตแบบเบาสบาย
- (36) วิธีทำให้ชีวิตเบาขึ้น โลงขึ้น สบายขึ้น
- (37) ถ้าปล่อยวางลงได้มากก็เบาความสุขมาก
- (38) ทำงานแต่พอประมาณ แก่ความรู้ความสามารถของตน จึงจะเกิดความเบากายเบาใจ

จากตัวอย่างจะพบคำว่า “เบา” คู่กับคำว่า สบาย ที่หมายถึง เป็นสุขกายสุขใจ สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะสุขกายสุขใจ เหมือนภาวะที่มีน้ำหนักน้อย ไม่หนักอึ้ง

2. [ความสุข คือ ทิศทางขึ้น]

มนโออุปลักษณ์ [ความสุข คือ ทิศทางขึ้น] หรือ [HAPPY IS UP] (Lakoff and Johnson, 2003: 15; Kovecses, 2004: 24; 2005: 36; 2015: 5, 115) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “ทิศทางขึ้น” ไปยัง “ความสุข” Lakoff and Johnson (2003: 14-15) กล่าวว่า HAPPY IS UP เป็นอุปลักษณ์เชิงพื้นที่ (orientational metaphors) คือ การนำประสบการณ์ที่เกี่ยวกับทิศทางมาใช้อธิบายประสบการณ์อื่น (Phanphothong, 2013: 105) เช่น I'm feeling *up*, That *boosted* my spirits, You're in *high* spirits. Thinking about her always gives me a *lift*. จะเห็นได้ว่ามีการนำคำที่เกี่ยวกับทิศทางขึ้นมาพูดถึง “ความสุข” สะท้อนมนโออุปลักษณ์ [ความสุข คือ ทิศทางขึ้น] ในภาษาไทยพบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมนทัศน์ดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (39) คุณดึงฉันขึ้นมาจากความทุกข์ที่ฉันจมอยู่
- (40) ขอให้มีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปนะครับ
- (41) มีสุข ก็มีทุกข์ มีขึ้น ก็มีลง
- (42) ช่วงนี้ราศีไหนจะอยู่ในช่วงขาขึ้นที่สุด ดวงดีจนชาวราศีอื่นอิจฉา
- (43) อยากมีความสุขมากขึ้น...ฝึกเป็นคนใจกว้างกันดีกว่า
- (44) ฉันมีความสุขจนตัวลอยเลยแล้วตอนนี้
- (45) ดีใจตัวลอยกันเลยทีเดียว เก่งมาก ๆ เลยนะครับ

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีการนำคำที่เกี่ยวกับทิศทางขึ้น เช่น ขึ้น ขึ้นไป ตัวลอย มากกล่าวถึงความสุข ดีใจ ความสบายกายสบายใจ และในตัวอย่างที่ (44)-(45) ตรงกับแนวคิดของ Kovecses (2004) ที่ว่า [ความสุข คือ การลอยจากพื้น] หรือ [HAPPINESS IS BEING OFF THE GROUND] เช่น I was so happy

my feet barely touched the ground (Kovecses, 2004: 24)

3. [ความสุข คือ การขึ้นสวรรค์]

มีนออุปลักษณ์ [ความสุข คือ การขึ้นสวรรค์] หรือ [HAPPINESS IS BEING IN HEAVEN] (Kovecses, 2004: 24; 2015: 160) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงความหมายของ “การขึ้นสวรรค์” ไปยัง “ความสุข” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (46) สถานที่ ๆ นี้ช่วยให้การนวดนั้นสุขเหมือนขึ้นสวรรค์เลยนะคะ
- (47) สุขเหมือนขึ้นสวรรค์กับโรงแรมสวยถูกใจ
- (48) ถึงเป็นแค่ผู้หญิงธรรมดา แต่น้องจะพา อ้ายไปขึ้นสวรรค์
- (49) “5 สถานที่” สวรรค์บนดิน อันดับต้น ๆ ของโลก

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการทำความเข้าใจภาวะปีติยินดี สุขกายสบายใจ ผ่านประสบการณ์หรือความเชื่อเกี่ยวกับภูมิหรือดินแดนที่มีแต่ความสุข เป็นโลกของเทวดา เมื่องฟ้า ดังปรากฏคำว่า สวรรค์ ขึ้นสวรรค์

4. [ความสุข คือ ของเหลวในสิ่งบรรจุ]

มีนออุปลักษณ์ [ความสุข คือ ของเหลวในสิ่งบรรจุ] เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “ของเหลว” ที่อยู่ในบรรจุภัณฑ์ไปยัง “ความสุข” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (50) ความสุขเต็มเปี่ยมท่ามกลางธรรมชาติ
- (51) ให้ความสุขของคุณสุขมากขึ้นกว่าเดิม สุขให้เอ๋อลันที่ เอ็มเค เรสโตรองท์
- (52) ผลสำรวจเกษตรกรไทยความสุขสั้นทะลัก
- (53) ขวัญ สำลึความสุข ควง กอล์ฟ เทียวภูเก็ต

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการทำความเข้าใจภาวะปีติยินดี สุขกายสบายใจ ผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับ “ของเหลว” ที่อยู่ในสิ่งบรรจุ เห็นได้จากการใช้คำว่า เต็มเปี่ยม เอ๋อลัน สั้นทะลัก สำลึ ทั้งนี้ จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบ สามารถแสดงการถ่ายโยงความหมาย หรือคุณสมบัติระหว่างความสุขกับของเหลวในสิ่งบรรจุได้ดังนี้

ของเหลวในสิ่งบรรจุ (source domain)	ความสุข (target domain)
ภาชนะบรรจุ	----> จิตใจของผู้มีความสุข
ของเหลว/น้ำ	----> ความสุข ภาวะปีติยินดี สุขกายสบายใจ
เต็มเปี่ยม/เอ๋อลัน/สั้นทะลัก	----> มีความยินดีมาก มีความสุขกายสุขใจมาก
สำลึ	----> มีความยินดีมาก มีความสุขมากจนไม่สามารถ ระงับความรู้สึกและการแสดงออกได้

นอกจากนี้ยังพบว่าในภาษาไทยมีถ้อยคำอุปลักษณ์ที่แสดง มีนออุปลักษณ์ [ความสุข คือ ของเหลว] อีกมาก แต่ไม่ได้ระบุเจาะจงว่าอยู่ในภาชนะอย่างไร (Kovecses, 2004: 24; 2005: 36; 2015: 160) กล่าวได้ว่า [HAPPINESS IS A FLUID IN A CONTAINER] เช่น ความสุขท่วมท้น, ความสุขหลังไหล, ตี๋มต๋า

ความสุข, กระจายความสุข ฯลฯ หรืออาจกล่าวให้ชัดขึ้นได้ว่า [ความสุข คือ น้ำ] ซึ่งมีโน้ตศน์ดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำ จึงได้นำประสบการณ์ที่คุ้นชิน ใกล้ตัว มาเชื่อมโยงกับอารมณ์ความรู้สึกดังกล่าว

5. [ความสุข คือ ความขาดสติ]

มนโออุปลักษณ์ [ความสุข คือ ความขาดสติ] หรือ [HAPPINESS IS INSANITY] (Kovecses, 2004: 25; 2005: 36; 2015: 160) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงลักษณะอาการ บ้าคลั่ง เสียสติ ไปยังความสุข ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (54) "เมสซี่" คลั่งวังดีใจกับแฟนบอล
- (55) เราที่จิตใจเป็นบ้าเลยเพราะมีคนมาชมในสิ่งที่เราอยากทำมันให้ดี
- (56) เคลิบเคลิ้มดนตรีแจ๊สบรรยากาศริมแม่น้ำเจ้าพระยา
- (57) พอเราหลงเพลินมัวเมาความสุขนั้นก็กลับกลายเป็นปัจจัยของความทุกข์ได้

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการทำความเข้าใจ "ความสุข" ผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับอาการขาดสติ เห็นได้จากคำว่า **คลั่ง เป็นบ้า เคลิบเคลิ้ม มัวเมา** ตรงกับแนวคิดของ Kovecses (2004) ที่ว่า [ความสุข คือ ความขาดสติ] หรือ [HAPPINESS IS A RAPTURE/HIGH] (Kovecses, 2004: 24; 2005: 36; 2015: 160) ซึ่งเป็นอุปลักษณ์ที่กล่าวถึงความสุขผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับภาวะเคลิบเคลิ้ม มึนเมา ไม่ได้สติ

อุปลักษณ์ความเศร้า [SADNESS METAPHORS]

อุปลักษณ์ความเศร้า คือ การถ่ายโยงคุณสมบัติของ "แบบเปรียบเทียบ" (Source domain) ไปยัง "สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ" (target domain) ซึ่งได้แก่อารมณ์เศร้า และอารมณ์ที่มีความหมายในทำนองเดียวกันเช่น ทุกข์ เสียใจ ผิดหวัง หดหู่ ซึมเศร้า ฯลฯ โดยที่ "แบบเปรียบเทียบ" นั้นมีคุณสมบัติบางอย่างคล้ายคลึงกับอารมณ์ดังกล่าว แต่เข้าใจได้ง่ายกว่า เช่น ความมืด ภาวะเจ็บไข้ไม่สบาย การพิจารณาว่าถ้อยคำใดเป็นถ้อยคำแสดงอารมณ์เศร้า พิจารณาได้จากรูปภาษาและบริบท ดังนี้

1. [ความเศร้า เป็น ทิศทางลง]

มนโออุปลักษณ์ [ความเศร้า เป็น ทิศทางลง] หรือ [SAD IS DOWN] (Lakoff and Johnson, 2003: 15; Kovecses, 2004: 25; 2005: 101; 2015: 5, 12) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ "ทิศทางลง" ไปยัง "ความเศร้า" Lakoff and Johnson (2003: 15) กล่าวว่า SAD IS DOWN เป็นอุปลักษณ์เชิงพื้นที่ (orientational metaphors) ที่มีการนำคำที่เกี่ยวกับทิศทางลง เช่น I'm feeling down. He's really low these days. My spirits sank. มาทำความเข้าใจอารมณ์เศร้า ในภาษาไทยพบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนโน้ตศน์ดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (58) ชีวิตคุณ..เคยตกอับที่สุดขนาดไหน
- (59) ตกต่ำให้ถึงที่สุด แล้วจะเฮง
- (60) ดินันกำลังจมดิ่งอยู่กับความเศร้าโศก เนื่องจากเพิ่งเสียลูกชายในครรภ์

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีการนำคำที่เกี่ยวข้องทิศทางลง เช่น **ตก ตกต่ำ จมดิ่ง** มาพูดถึงภาวะเศร้าโศก ผิดหวัง ไม่สบายใจ ซึ่งตรงข้ามกับภาวะสุขที่เป็นทิศทางขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2. [ความเศร้า คือ ความมืด]

มนโอปลักษณะ [ความเศร้า คือ ความมืด] หรือ [SAD IS DARK] (Kovacs, 2004: 25; 2005: 101; 2015: 12) เป็นอุปลักษณะที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “ความมืด” ไปยัง “ความเศร้า” ซึ่งรวมถึงภาวะ ความรู้สึกที่ใกล้เคียงกันอย่าง “ความสิ้นหวัง” ด้วย ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณะต่อไปนี้

- (61) ปลอ่ยให้เขามีชีวิตในความมืด เพราะใจที่**มืดบอด**ของเขาต่อไป
- (62) **ไม่เห็น**ทางออก มองอนาคต**ไม่เห็น** รู้สึกท้อแท้ หดหวังกับชีวิต
- (63) ใครเคยรู้สึกเหนื่อย ท้อ **ชีวิตมืดมน** รู้สึกหมดหนทาง

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีการนำประสบการณ์ คุณสมบัติของความมืดมาใช้ทำความเข้าใจภาวะ ซึมเศร้า ไม่สบายกายไม่สบายใจ ความสิ้นหวัง ดังเห็นได้จากการใช้คำว่า **มืด มืดมน ไม่เห็น มอง..ไม่เห็น** เป็นต้น ซึ่งตรงข้ามกับอารมณ์สุขที่เป็นแสงสว่างดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

3. [ความเศร้า คือ สภาพไร้กำลังวังชา]

มนโอปลักษณะ [ความเศร้า คือ สภาพไร้กำลังวังชา] หรือ [SADNESS IS A LACK OF VITALITY] (Kovacs, 2004: 25) เป็นอุปลักษณะที่มีการถ่ายโยงความหมายของสภาพที่ไร้กำลังวังชาขาดชีวิตชีวา ไปยัง “ความเศร้า” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณะต่อไปนี้

- (64) ฟุตบอลแพ้มาๆ เข้า ผลงานแย่นานวันเข้า แฟนบอลก็**ไม่มีกะจิตกะใจ**จะเชียร์
- (65) ออกหัก **ไม่มีกะจิตกะใจ**จะทำอะไรเลย รู้สึกหมดอาลัยตายอยากในชีวิต
- (66) เธอรู้ไหมฉัน**จะตาย** เมื่อมองเห็นเธอกับเขาที่ไร เหมือนผู้ชายคนนี้ก็**กำลังหมดแรง**
- (67) **เศร้าจนพูดไม่ออก!**
- (68) 8 วิธี**เยียวยา**ภาวะซึมเศร้าด้วยตนเอง

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีการทำความเข้าใจความเศร้า ความผิดหวัง เสียใจ ฯลฯ ผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับ สภาพไร้กำลังวังชา ดังเห็นได้จากการใช้คำ/กลุ่มคำ **ไม่มีกะจิตกะใจ หมดอาลัยตาย จะตาย หมดแรง พูดไม่ออก เป็นต้น** และในตัวอย่างที่ (68) ตรงกับแนวคิดของ Kovacs (2004) ที่ว่า [ความเศร้า คือ ภาวะเจ็บไข้] หรือ [SADNESS IS AN ILLNESS] (Kovacs, 2004: 25) เป็นอุปลักษณะที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “ภาวะไร้กำลังวังชา” ไปยัง “ความเศร้า” เห็นได้จากการใช้คำว่า “**เยียวยา**” ซึ่งปกติใช้กับการบำบัดรักษาโรค อากาเรเจ็บป่วย ทั้งนี้ จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณะที่พบ สามารถแสดงการถ่ายโยงความหมาย หรือคุณสมบัติระหว่างความเศร้ากับสภาพไร้กำลังวังชาได้ดังนี้

สภาพไร้กำลังวังชา (source domain)	ความเศร้า (target domain)
ผู้มีสภาพไร้กำลังวังชา/ผู้ป่วย	ผู้มีความเศร้า ผิดหวัง เสียใจ ท้อใจ
หมดแรง/พูดไม่ออก	ไร้ความสุข ไม่มีความหวัง จนไม่สามารถดำเนิน

จะตาย	---->	ชีวิตตามปกติได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง มีความทุกข์ เศร้า เสียใจ จนแทบไม่สามารถ ดำเนินชีวิตต่อไปได้
เยียวยา	---->	ทำให้ภาวะเศร้า ทุกข์ ท้อ คลายลง หรือหายไป

4. [ความเศร้า คือ สัมภาระ]

มนโอปลักษณ์ [ความเศร้า คือ สัมภาระ] เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “สัมภาระ” หรือสิ่งของต่าง ๆ ที่ถูกแบก หอบหิ้วไว้ ไปยัง “ความเศร้า” คล้ายกับแนวคิด [SADNESS IS A BURDEN] (Kovecses, 2004: 25; 2015: 12) ที่มองว่าความเศร้าเป็นเหมือนภาระ ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (69) ระหว่างความเศร้ากับความว่างเปล่า ฉันขอแบกรับความเศร้า”
 (70) ปล่อยวางความทุกข์ลง แล้วปรับทัศนคติให้เป็นบวกอยู่เสมอ
 (71) "ทุกข์" จากการ "แบกทุกข์" ของคนอื่น
 (72) หนักใจและเครียดเรื่องในบ้านค่ะ ขอคำแนะนำ

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีการนำประสบการณ์ คุณสมบัติของ “สัมภาระ” หรือสิ่งของต่าง ๆ มาใช้ทำความเข้าใจความเศร้า ดังเห็นได้จากการใช้คำว่า **แบก แบกรับ ปล่อย วาง** เป็นต้น นอกจากนี้คำว่า **หนัก** ในตัวอย่างที่ (72) ก็ตรงกับที่ Kovecses (2005: 101-102) อธิบายว่า ความเศร้านั้นหนัก [SAD IS HEAVY] หรือ [DEPRESSION IS WEIGHT]

อุปลักษณ์ความรัก [LOVE METAPHORS]

อุปลักษณ์ความรัก คือ อุปลักษณ์ที่ “สิ่งที่ถูกเปรียบ” ซึ่งได้แก่ อารมณ์รัก ชอบ หวังแทน ฯลฯ ได้รับการถ่ายโยงความหมายจาก “แบบเปรียบ” ซึ่งมีคุณสมบัติบางอย่างคล้ายคลึงกัน แต่เป็นรูปธรรมและมองเห็นได้ชัดเจนทางกายภาพมากกว่า เช่น อาหาร เชือก ของเหลว หรือทำความเข้าใจได้ง่ายกว่าอย่าง การเดินทาง การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ การพิจารณาว่าถ้อยคำใดเป็นถ้อยคำแสดงอารมณ์รัก พิจารณาได้จากรูปภาษาและบริบท ดังนี้

1. [ความรัก คือ อาหาร]

มนโอปลักษณ์ [ความรัก คือ อาหาร] หรือ [LOVE IS A NUTRIENT] (Kovecses, 1986: 5; 2004: 26; 2005: 260) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “อาหาร” ไปยัง “ความรัก” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (73) รสชาติแห่งความรัก
 (74) น่าอิจฉาสุด ๆ!! "เจนสุดา" แซ่รักหวานฉ่ำ
 (75) ส้มเว่ยรักขม หนุ่มแหวงแพนดับ ฆ่าตัวตามสยอง
 (76) สาเหตุอะไรที่ทำให้ความรักจืดจาง

- (77) ความรักคืออาหารหล่อเลี้ยงใจของเรา
 (78) **ดื่มด่ำความรัก อิ่มฉลง** “วันวาเลนไทน์”
 (79) เรื่องราวของผู้ชายกระหายความรัก

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีกรรนาประสบการณ์เกี่ยวกับของ “อาหาร” รวมไปถึงน้ำ สารหล่อเลี้ยง และสิ่งที่บำรุงร่างกายต่าง ๆ มาใช้ทำความเข้าใจอารมณ์รัก พิจารณาได้จากคำว่า **รสชาติ หวาน ฉ่ำ ขม จืด(จาง) หล่อเลี้ยง ดื่มด่ำ อิ่ม กระหาย** เป็นต้น และจากถ้อยคำอุปลักษณณ์ในตัวอย่างที่ (73)–(76) จะสังเกตได้ว่ามีการใช้คำแทนผลของสัมผัสที่ผิดไปจากปกติ เช่น “รสชาติ” “ขม” “หวาน” “จืด” ซึ่งเป็นสัมผัสด้วยลิ้นไปใช้กับสัมผัสทางอารมณ์ ทั้งนี้ นักวิทยาศาสตร์และนักภาษาศาสตร์ปริชานเรียกปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า **synesthesia** (Lakoff, 1986: 325; Richard and David, 2009) ในทางวรรณคดีถือว่าการใช้ภาษาดังกล่าวเป็นภาพพจน์ชนิดหนึ่งเรียกว่า **อาวัตพากย์** (Kongkanan, 2013: 79) ทั้งนี้ จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่ศึกษา สามารถแสดงการถ่ายโยงความหมาย หรือคุณสมบัติระหว่างอาหารกับความรักได้ดังนี้

อาหาร (source domain)	ความรัก (target domain)
ผู้รับประทานอาหาร ---->	ผู้มีความรัก มีใจผูกพันด้วยความเสน่หา
หล่อเลี้ยง ---->	ความรักส่งเสริมให้ผู้มีความรักมีความสุขกายสุขใจ
รสชาติอาหาร ---->	อารมณ์ ความรู้สึกรัก หรือได้รับความรัก/ รูปแบบของความรัก
ขม ---->	ความรักที่ไม่สมหวัง มีอุปสรรค ไม่ราบรื่น
จืดจาง ---->	ความรัก ความสัมพันธ์ที่เหินห่าง เสื่อมคลายลง
หวาน/หวานฉ่ำ ---->	ความรักที่สุขสมหวัง
ดื่มด่ำ ---->	ปิติ ยินดี ซาบซึ้งในความรัก
กระหาย ---->	ต้องการมีความรัก/ได้รับความรัก
อิ่ม ---->	มีหรือได้รับความรักอย่างสมบูรณ์เพียงพอ

2. [ความรัก คือ การเดินทาง]

มนโอุปลักษณณ์ [ความรัก คือ การเดินทาง] หรือ [LOVE IS A JOURNEY] (Lakoff and Johnson, 2003: 44; Kovecses, 1986: 6; 2004: 26; 2005: 6) เป็นอุปลักษณณ์ที่มีการถ่ายโยงคุณสมบัติของ “การเดินทาง” หรือสิ่งที่บำรุงร่างกาย ไปยัง “ความรัก” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณณ์ต่อไปนี้

- (80) ลิบ่ขวางทางฮัก
 (81) ดูเหมือนความรักกำลังเดินทางไปยังจุดสิ้นสุด
 (82) **ปลายทาง**ของความรักที่สูงอม มักลงเอยด้วย "การแต่งงาน"
 (83) สัญลักษณ์ดีเด่นเห็นกระจ่าง อย่าจืดจางรักร่วมทางกันไป
 (84) **เรามาไกลเท่านี้**ก็ดีเหลือเกิน ขอบใจนะที่เคยมีกัน
 (85) จะบอกว่าฉันเอง ขอเลือกเดินจากไป ยอมตัดใจเพื่อทำให้เธอได้พบคนที่ใช่

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีกรถ่ายโอนคุณสมบัติจาก “การเดินทาง” ไปยังความรัก พิจารณาได้จาก คำ/กลุ่มคำ **ทาง เดินทาง ปลายทาง ร่วมทาง มาไกล เดินจากไป** เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามองว่าความรักและการเดินทางมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น นักเดินทางเปรียบได้กับผู้มีความรัก การแยกทางหรือการไปถึงจุดสิ้นสุดเปรียบได้กับการยุติความสัมพันธ์

3. [ความรัก คือ พันธนาการ]

มโนอุปลักษณ์ [ความรัก คือ พันธนาการ] หรือ [LOVE IS A BOND] (Kovecses, 2004: 26) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโอนคุณสมบัติของ “พันธนาการ” หรือสิ่งผูกมัด ไปยัง “ความรัก” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (86) ให้ความรักคอยดูแลหัวใจ **ผูกเราไว้**ไปจนนานเท่านาน
- (87) วิถีจีบสาวเพื่อ**มัดใจ**เธอให้อยู่หมัด
- (88) **ผูกใจ**เธอไว้กับฉัน พันติดด้วย**เงื่อน**ใจก็ไม่กลัว คำว่าไกล เพราะ**ว่าใจ**ใกล้กัน
- (89) ความรักความ**เื่อ**ใจของผัวเมีย**นั้น** เป็นของ**ตัดขาด**ได้ยาก
- (90) ถ้าไม่รักจะ**กักขัง**หัวใจฉันทำไม

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีกรถ่ายโอนคุณสมบัติจาก เครื่องพันธนาการ หรือการผูกมัด ไปยังความรัก พิจารณาได้จากคำ **ผูก เงื่อน มัด กักขัง ตัด** เป็นต้น ในตัวอย่างที่ (87), (88) และ (90) มีการใช้ “ใจ/หัวใจ” แทนความรัก ซึ่งจัดเป็นถ้อยคำนามนัยแบบ “ร่างกายเป็นสิ่งที่เป็นที่บรรจุอารมณ์ แทน อารมณ์” หรือ THE BODY IS A CONTAINER FOR THE EMOTIONS (Kovecses, 1986: 114, 2004: 170, 2005: 120) กล่าวให้ชัดกว่านั้นคือเป็นถ้อยคำนามนัยแบบ HEART FOR EMOTIONS INSIDE THE HEART หรือ “หัวใจ แทน อารมณ์ที่อยู่ในใจ” (Kovecses, 2010: 341) และในขณะที่เดียวกันก็เป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์ [ร่างกาย คือ สิ่งบรรจุอารมณ์] หรือ [หัวใจ คือ สิ่งบรรจุอารมณ์] อีกด้วย

4. [ความรัก คือ ของเหลวในสิ่งบรรจุ]

มโนอุปลักษณ์ [ความรัก คือ ของเหลวในสิ่งบรรจุ] หรือ [LOVE IS A FLUID IN A CONTAINER] (Kovecses, 1986: 82; 2004: 26) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโอนคุณสมบัติของของเหลวที่อยู่ในสิ่งบรรจุ ไปยัง “ความรัก” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (91) แต่ต้อง**เก็บ**ต่อไปอีกนานแคะ**ไหน**รักที่**เอ่อ**ล้นใจ
- (92) บรรยากาศสุดบรรยาย **ความรัก**เปี่ยม**ล้น**

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการทำความเข้าใจความรักผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับของเหลวที่อยู่ในสิ่งบรรจุ เห็นได้จากการใช้คำว่า **เปี่ยมล้น เอ่อล้น** เป็นต้น เช่นเดียวกับ มโนอุปลักษณ์ [ความสุข คือ ของเหลวในสิ่งบรรจุ]

5. [ความรัก คือ ไฟ]

มโนอุปลักษณ์ [ความรัก คือ ไฟ] หรือ [LOVE IS FIRE] (Kovecses, 1986: 84; 2004: 26; 2005: 260) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโอนคุณสมบัติของ “ไฟ” ไปยัง “ความรัก” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (93) ความรักร้อนแรง
- (94) เทคนิคปลุกไฟรักให้ลุกโชน
- (95) เพลงรักเพลิงแค้น
- (96) ไฟรักเธอยังไม่ดับ
- (97) รักสุ่มทรวง

จากถ้อยคำดังกล่าวจะเห็นได้ชัดว่า มีการถ่ายโอนคุณสมบัติจาก “ไฟ” ไปยังอารมณ์รัก เสนหา พิจารณาได้จาก คำว่า ร้อนแรง ลุกโชน ดับ สุ่ม รวมถึงการใช้คำว่า ไฟ และ เพลง อย่างตรงไปตรงมา

6. [ความรัก คือ การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ]

มนโอปลักษณ์ [ความรัก คือ การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ] หรือ [LOVE IS AN ECONOMIC EXCHANGE] (Kovecses, 2004: 141) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยง “การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ” ไปยัง “ความรัก” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (98) เงินซื้อความรักไม่ได้
- (99) หากเป็นหนี้แล้วขอให้เป็นหนี้รักเถิด
- (100) จะรักหมดหัวใจ จะตอบแทนเธอด้วยรัก
- (101) ยอมรักข้างเดียวขาดทุนไม่เสียใจ

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการทำความเข้าใจความรักผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การซื้อขาย การเป็นหนี้ การให้ผลตอบแทน การขาดทุน การได้กำไร ฯลฯ ดังเห็นได้จากการใช้คำว่า ซื้อ หนี้ ตอบแทน ขาดทุน เป็นต้น ทั้งนี้ จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบ สามารถแสดงการถ่ายโยงความหมาย หรือคุณสมบัติระหว่างการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจกับความรักได้ดังนี้

การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ (source domain)	ความรัก (target domain)
ซื้อ	----> ใช้เงินหรือสิ่งมีค่าแลกเปลี่ยนกับการได้รับความเสนหา
เป็นหนี้	----> ติดค้างความรักกับผู้อื่น จะต้องมอบความรักให้คืน
ตอบแทน	----> ให้ความรักคืนแก่ผู้ให้ก่อน
ขาดทุน	----> ได้รับความรักคืนน้อยกว่าที่มอบให้ผู้หนึ่งไป

7. [ความรัก คือ สงคราม/การแข่งขัน]

มนโอปลักษณ์ [ความรัก คือ สงคราม/เกมการแข่งขัน] หรือ [LOVE IS WAR] (Lakoff and Johnson, 2003: 49; Kovecses, 1986: 105; 2004: 26) หรือ [LOVE IS SPORT/A GAME] (Kovecses, 2004: 26) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายโยงความหมาย คุณสมบัติของ “สงคราม” “เกม” “การแข่งขัน” ไปยัง “ความรัก” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (102) เธอชนะใจเค้า

- (103) ฉันทแพ้ใจเธอ
- (104) สงครามรักเลือดชาмуไร
- (105) เมื่อใจยังอยู่ในเกมรัก แพ้ไม่ใช่เรื่องใหญ่
- (106) ต่อสู้กับความรัก

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการทำความเข้าใจความรักผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับการทำสงคราม การเล่นเกม การแข่งขันที่ต้องมีคู่ตรงข้าม มีผลแพ้ชนะ ดังเห็นได้จากคำที่อยู่ในวงความหมายดังกล่าว เช่น **ชนะ แพ้ ต่อสู้** หรือใช้คำว่า **สงคราม** และ **เกม** โดยตรง

8. [ความรัก คือ ภาวะเจ็บไข้]

มนโอปลักษณะ [ความรัก คือ ภาวะเจ็บไข้] หรือ [LOVE IS A DISEASE/AN ILLNESS] (Kovecses, 2004: 26) เป็นอุปลักษณะที่มีการถ่ายโยงลักษณะอาการของ “ภาวะเจ็บไข้” เช่น ไม่สบาย มีไข้ รวมถึงความผิดปกติทางร่างกายอื่น ๆ ไปยัง “ความรัก” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณะต่อไปนี้

- (107) ไม่รู้เป็นอะไร เป็นไข้ใจหรือเปล่า ตั้งแต่เจอเธอ
- (108) ความรักทำให้คนตาบอดเพื่อรัก
- (109) คนเขาวาฉันทบ้า บ้าก็บ้ารักเธอ
- (110) ผมคิดว่าผมหลงรักผู้หญิงคนหนึ่งอย่างหัวปักหัวปำ ผมหน้ามืดอย่างมาก
- (111) ไม่เมาเหล้าแต่เรายังเมารัก

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการทำความเข้าใจความรักผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับความเจ็บไข้ได้ป่วย ภาวะไม่ปกติของร่างกาย ดังเห็นได้จากคำที่อยู่ในวงความหมายดังกล่าว เช่น **ไข้ ตาบอด หน้ามืด** เป็นต้น และในตัวอย่างที่ (109)-(111) ตรงกับแนวคิดของ Kovecses (2004) ที่ว่า [ความรัก คือ อาการบ้าคลั่ง/มีนเมา] หรือ [LOVE IS MADNESS] (Lakoff and Johnson, 2003: 49) หรือ [LOVE IS INSANITY] (Kovecses, 1986; 91; 2004: 26) ดังเห็นได้จากคำที่อยู่ในวงความหมายดังกล่าว เช่น **เพื่อ บ้า คลั่ง เมา หัวปักหัวปำ**

9. [ความรัก คือ สิ่งวิเศษ]

มนโอปลักษณะ [ความรัก คือ สิ่งวิเศษ] หรือ [LOVE IS MAGIC] (Lakoff and Johnson, 2003: 49; Kovecses, 1986; 90; 2004: 26) เป็นอุปลักษณะที่มีการถ่ายโยงลักษณะอาการของ “สิ่งวิเศษ” ไปยัง “ความรัก” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณะต่อไปนี้

- (112) ปาฏิหาริย์รักจากแม่
- (113) มหัศจรรย์แห่งรัก
- (114) มนต์รักลูกทุ่ง, มนต์รักทรานซิสเตอร์
- (115) แพ้ทุกอย่างเหมือนโดนมนต์สะกด ฉันทแหกกฎขอเพียงได้ใกล้เธอ

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการทำความเข้าใจความรักผ่านประสบการณ์ หรือความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เวทมนตร์ คาถาสะกดเป่า ดังเห็นได้จากคำที่อยู่ในวงความหมายดังกล่าว เช่น **ปาฏิหาริย์**

มหัศจรรย์, มนต์/มนตร์, มนต์สะกด เป็นต้น

อุปลักษณ์ความอาย [SHAME METAPHORS]

อุปลักษณ์ความอาย คือ อุปลักษณ์ที่ “สิ่งที่ถูกเปรียบ” ซึ่งได้แก่ ความอาย ความรู้สึกกระดาก, ความรู้สึกขยหน้า ฯลฯ ได้รับการถ่ายทอดความหมายจาก “แบบเปรียบ” ซึ่งมีคุณสมบัติบางอย่างคล้ายคลึงกันแต่เป็นรูปธรรม หรือเข้าใจได้ง่ายกว่า ดังนี้

1. [ความอาย คือ การหนีไปจากสังคม/โลก]

มนโออุปลักษณ์ [ความอาย คือ การหนีไปจากสังคม/โลก] หรือ [SHAME IS HIDING AWAY FROM THE WORLD] (Kovecses, 2004: 32) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายทอดความหมาย ลักษณะของ “การหนี/ซ่อน” ไปยัง “ความอาย” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (116) อายแบบว่าอยากหายตัวได้เลย
- (117) ฉันท้อายจนอยากจะดำดินหนีไปเสียตอนนั้นเลย
- (118) ไม่รู้จะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน
- (119) แทะบทรกแผ่นดินหนี!! 5 ชุดประจำชาติไทย สุดพัง
- (120) เอาปี๊บคลุมหัว! อ.สุกรี รับไม่ได้ 'หมอรัชตะ' คบ 2 แก้อ

จากตัวอย่างจะเห็นว่า “ความรู้สึกอาย” ได้รับการถ่ายทอดความหมายจากการหนีเร้นไปจากสังคมหรือที่ที่เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ได้รับความอับอาย ดังจะเห็นได้จากคำ/กลุ่มคำว่า **หายตัว ดำดินหนี เอาหน้าไปไว้ที่ไหน แทะบทรกแผ่นดินหนี เอาปี๊บคลุมหัว**

2. [ความอาย คือ ความเสียหายทางกายภาพ]

มนโออุปลักษณ์ [ความอาย คือ ความเสียหายทางกายภาพ] หรือ [SHAME IS PHYSICAL DAMAGE] (Kovecses, 2004: 32) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการถ่ายทอดความหมาย ลักษณะของ “ความเสียหายทางกายภาพ” ไปยัง “ความอาย” ดังเห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ต่อไปนี้

- (121) **หน้าแตก**หมอไม่รับเย็บ เคารู้ตัวแล้วว่าเราชอบ
- (122) อยากให้เพื่อน ๆ เอาเรื่อง**หน้าแตก** ปล่อยก ต่อหน้าธารกำนัล มาแชร์กัน
- (123) มีใครเคยโดนแฟนปฏิเสธ แล้วรู้สึกอายจน**หน้าขา**บังมัยคะ

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการทำความเข้าใจความรู้สึกอายผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับความเสียหายทางร่างกาย ดังเห็นได้จากคำว่า **หน้าแตก หน้าขา เป็นต้น** เมื่อสังเกตคำว่า **หน้า** และ **หัว** ในตัวอย่างที่ (120) และ (121)-(123) จะพบว่าคำเหล่านี้มิได้มีความหมายตามตัวอักษร แต่ถูกนำมาถวแทนบุคคลจัดเป็นถ้อยคำนามนัยแบบ อวัยวะในร่างกายแทนบุคคล หรือ BODY PART FOR PERSON (Hilpert, 2006: 137) หรือ ใบหน้าแทนบุคคล (THE FACE FOR THE PERSON) อย่างที่ Lakoff and Johnson (2003 : 37) อธิบายให้เห็นว่าของคนเรานั้นรับรู้ตัวตนของบุคคลจากศีรษะและใบหน้ามากกว่าอวัยวะส่วนอื่น ๆ

สรุปผล

จากการศึกษาอารมณ์ทั้ง 6 ชนิด ได้แก่ ความโกรธ ความกลัว ความสุข ความเศร้า ความรัก และความอาย ตามมุมมองทางภาษาศาสตร์ปริชาวนของ Lakoff and Johnson (2003) และ Kovecses (1986, 2004, 2005, 2010, 2015) เพื่อศึกษามโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับอารมณ์โดยพิจารณาจากถ้อยคำอุปลักษณ์ในภาษาไทยนั้น สามารถนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามอุปลักษณ์ได้ดังนี้

1. อุปลักษณ์ความโกรธ (ANGER METAPHORS) พบมโนอุปลักษณ์ ดังนี้

1.1 [ความโกรธ คือ ของเหลวร้อน] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [ANGER IS A HOT FLUID] / [ANGER IS THE HEAT OF A FLUID IN A CONTAINER] ของ Kovecses (1986: 114; 2004: 4; 2005: 26; 2015: 24)

1.2 [ความโกรธ คือ ไฟ] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [ANGER IS FIRE] ของ Kovecses (1986: 19; 2004: 127; 2005: 120)

1.3 [ความโกรธ คือ ความบ้าคลั่ง] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [ANGER IS INSANITY] ของ Kovecses (1986: 20; 2004: 21; 2005: 98)

1.4 [ความโกรธ คือ คู่ต่อสู้/คู่แข่ง] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [ANGER IS AN OPPONENT IN A STRUGGLE] ของ Kovecses (1986: 117; 2004: 21)

1.5 [ความโกรธ คือ สัตว์/สัตว์ร้าย] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [ANGRY BEHAVIOR IS AGGRESSIVE ANIMAL BEHAVIOR] ของ Kovecses (1986: 24; 2004: 21)

1.6 [ความโกรธ คือ สัมภาระ] ใกล้เคียงกับมโนอุปลักษณ์ [ANGER IS A BURDEN] ของ Kovecses (1986: 27; 2004: 21)

2. อุปลักษณ์ความกลัว (FEAR METAPHORS) พบมโนอุปลักษณ์ ดังนี้

2.1 [ความกลัว คือ ภาวะเจ็บไข้ไม่สบาย] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [FEAR IS AN ILLNESS] ของ Kovecses (2004: 23)

2.2 [ความกลัว คือ คู่แข่ง/คู่ต่อสู้] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [FEAR IS AN OPPONENT IN A STRUGGLE] (Kovecses, 2004: 23)

3. อุปลักษณ์ความสุข (HAPPINESS METAPHORS)

3.1 [ความสุข คือ ความเบา] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [HAPPY IS LIGHT] ของ Kovecses (2004: 24; 2005: 36; 2015: 160)

3.2 [ความสุข คือ ทิศทางขึ้น] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [HAPPY IS UP] ของ Lakoff and Johnson (2003: 15) และ Kovecses (2004: 24; 2005: 36; 2015: 5, 115)

3.3 [ความสุข คือ การขึ้นสวรรค์] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [HAPPINESS IS BEING IN HEAVEN] ของ Kovecses (2004: 24; 2015: 160)

3.4 [ความสุข คือ ของเหลวในสิ่งบรรจุ] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [HAPPINESS IS

A FLUID IN A CONTAINER] ของ Kovecses (2004: 24; 2005: 36; 2015: 160)

3.5 [ความสุข คือ ความขาดสติ] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [HAPPINESS IS INSANITY] ของ Kovecses (2004: 25; 2005: 36; 2015: 160)

4. อุปลักษณ์ความเศร้า [SADNESS METAPHORS]

4.1 [ความเศร้า เป็น ทิศทางลง] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [SAD IS DOWN] ของ Lakoff and Johnson (2003: 15) และ Kovecses (2004: 25; 2005: 101; 2015: 5, 12)

4.2 [ความเศร้า คือ ความมืด] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [SAD IS DARK] ของ Kovecses (2004: 25; 2005: 101; 2015: 12)

4.3 [ความเศร้า คือ สภาพไร้กำลังวังชา] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [SADNESS IS A LACK OF VITALITY] ของ Kovecses (2004: 25)

4.4 [ความเศร้า คือ สัมภาระ] โดดเดี่ยวกับมโนอุปลักษณ์ [SADNESS IS A BURDEN] ของ Kovecses (2004: 25; 2015: 12)

5. อุปลักษณ์ความรัก [LOVE METAPHORS]

5.1 [ความรัก คือ อาหาร] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [LOVE IS A NUTRIENT] ของ Kovecses (1986: 5; 2004: 26; 2005: 260)

5.2 [ความรัก คือ การเดินทาง] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [LOVE IS A JOURNEY] ของ Lakoff and Johnson (2003: 44) และ Kovecses (1986: 6; 2004: 26; 2005: 6)

5.3 [ความรัก คือ พันธนาการ] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [LOVE IS A BOND] ของ Kovecses (2004: 26)

5.4 [ความรัก คือ ของเหลวในสิ่งบรรจุ] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [LOVE IS A FLUID IN A CONTAINER] ของ Kovecses (1986: 82; 2004: 26)

5.5 [ความรัก คือ ไฟ] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [LOVE IS FIRE] ของ Kovecses (1986: 84; 2004: 26; 2005: 260)

5.6 [ความรัก คือ การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [LOVE IS AN ECONOMIC EXCHANGE] ของ Kovecses (2004: 141)

5.7 [ความรัก คือ สงคราม/เกมการแข่งขัน] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [LOVE IS WAR] ของ Lakoff and Johnson (2003: 49) และ Kovecses (1986: 105; 2004: 26) รวมทั้ง [LOVE IS SPORT/A GAME] ของ Kovecses, 2004: 26)

5.8 [ความรัก คือ ภาวะเจ็บไข้] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [LOVE IS A DISEASE/AN ILLNESS] ของ Kovecses (2004: 26)

5.9 [ความรัก คือ สิ่งวิเศษ] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [LOVE IS MAGIC] ของ Lakoff and Johnson (2003: 49) และ Kovecses (1986: 90; 2004: 26)

6. อุปลักษณ์ความอาย [SHAME METAPHORS]

6.1 [ความอาย คือ การหนีไปจากสังคม/โลก] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [SHAME IS HIDING AWAY FROM THE WORLD] ของ Kovacs (2004: 32)

6.2 [ความอาย คือ ความเสียหายทางกายภาพ] สอดคล้องกับมโนอุปลักษณ์ [SHAME IS PHYSICAL DAMAGE] ของ Kovacs (2004: 32)

อภิปรายผล

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งนำเสนออุปลักษณ์อารมณ์โดยพิจารณาจากคำอุปลักษณ์จากข้อมูลภาษาจำนวนหนึ่ง จึงพบมโนอุปลักษณ์เพียงเท่าที่ได้นำเสนอไปข้างต้น หากเก็บข้อมูลภาษาได้มากขึ้นก็อาจจะพบมโนอุปลักษณ์ที่หลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นมุมมอง วิธีคิดของผู้ใช้ภาษาที่มีต่ออารมณ์เหล่านั้นหลากหลายมุมมอง แม้แต่มุมมองที่มีต่ออารมณ์ชนิดเดียวกัน ก็มีทั้งมุมมองในแง่ลบและแง่บวก ดังสรุปได้ต่อไปนี้

1. ความโกรธ ความกลัว ความเศร้า ความรัก และความอาย มีลักษณะเชิงลบ

ในบรรดาอารมณ์ทั้ง 6 ทุกอารมณ์ล้วนมีลักษณะไม่น่าพึงปรารถนา ยกเว้น อารมณ์สุข แม้กระทั่งอารมณ์รักที่ดูเหมือนจะเป็นอารมณ์เชิงบวก ทั้งนี้เพราะบางครั้งผู้ใช้ภาษามิมองต่อความรักว่าความรักเป็นภาวะเจ็บไข้ได้ป่วย ผู้ที่มีความรักคือผู้มีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ เช่นเดียวกับอารมณ์กลัว ส่วนมุมมองต่ออารมณ์โกรธ เศร้า และกลัว ล้วนเป็นมุมมองในเชิงลบ ต้องหลีกเลี่ยง ต้องเอาชนะ ทั้งต้องลงทั้ง ปลอ่ยกวาง อย่างไรก็ตาม พบว่ามีถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงอารมณ์เศร้าในภาษาไทยบางถ้อยคำที่อยู่นอกเหนือไปจากกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ และสะท้อนมุมมองในแง่ดีเกี่ยวกับอารมณ์ดังกล่าว เช่นถ้อยคำว่า “บางครั้งความทุกข์และความเจ็บปวดก็ช่วยผลักดันให้เราทำอะไรได้มากกว่าการมีความสุข” ถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนมโนอุปลักษณ์ว่า [ความเศร้า คือ ผู้ช่วยเหลือ/ผู้ชี้แนะ]

2. ความสุข และความรักเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา

ผู้ใช้ภาษามิมองต่อความสุขและความรักคล้ายกัน โดยมองทั้งสองอารมณ์ในเชิงบวก ทุกคนล้วนแต่ต้องการครอบครองและพบเจอ เมื่อพบแล้วก็อยากรักษาไว้นาน ๆ มุมมองเช่นนี้สอดคล้องกับที่ Klinnamhom (2556: 137) ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับมุมมองความสุขของคนไทยว่าความสุขเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ ดังสะท้อนจากมโนอุปลักษณ์ [ความสุข คือ อาหาร]

3. ความสุข และความรักเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน พึ่งต้องระมัดระวัง

แม้ผู้ใช้ภาษาจะมีมุมมองต่อความสุขและความรักในเชิงบวก แต่ก็มีความระมัดระวัง มีความไม่ไว้วางใจ อารมณ์เหล่านี้ อยู่ เช่น มองว่าคนที่ครองอารมณ์เหล่านี้ย่อมระมัดระวังย่อมเกิดความไม่ปกติขึ้นกับจิตใจได้ เช่น มีอาการแพ้ คลั่ง และบางครั้งความสุขและความรักนั้นก็อาจมีการเปลี่ยนแปลง เมื่อเริ่มต้นได้ก็สิ้นสุดได้ เมื่อผูกไว้หรือมัดไว้ก็ยอมตัดได้ ถ้าเปรียบเป็นอาหารก็ยอมมีวันเสื่อมรสชาติได้ สอดคล้องกับที่ Klinnamhom (2556: 137) ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับมุมมองความสุขของคนไทยว่าความสุขเป็นสิ่งที่มิสภาวะไม่คงทนและไม่แน่นอน

4. ความรักเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาครั้งนี้ อารมณ์รักเป็นอารมณ์เดียวที่ถูกทำความเข้าใจผ่านความหมายเกี่ยวกับการเงินการเศรษฐกิจ ผู้ที่ครอบครองความรักเสมือนได้ครอบครองเงินตรา เมื่อได้รับความรักจากผู้อื่นหมายถึงการเป็นหนี้ ต้องมอบความรักกลับคืน จึงจะถือว่ามีการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจที่ยุติธรรม

แม้ว่าบทความนี้จะอาศัยกรอบแนวคิดอุปลักษณ์อารมณ์จากนักภาษาศาสตร์ตะวันตกอย่าง Lakoff and Johnson (2003) และ Kovecses (1986, 2004, 2005, 2010, 2015) เป็นหลัก แต่ก็พบว่าคนไทยก็มีมุมมองเกี่ยวกับอารมณ์ไม่ต่างจากตะวันตกนัก เช่น มองว่าความรักและความโกรธเป็นเหมือนไฟ ความรักเป็นเหมือนอาหารและน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ ทั้งยังเป็นเหมือนการเดินทางที่มีทางแยกและมีปลายทาง

อย่างไรก็ตาม พบว่ามีถ้อยคำอุปลักษณ์ในภาษาไทยบางถ้อยคำที่อยู่นอกเหนือไปจากกรอบแนวคิดของ Kovecses (1986, 2004, 2005, 2010, 2015) หรือไม่สามรถใช้กรอบแนวคิดเหล่านั้นอธิบายได้อย่างสมบูรณ์ เช่น อุปลักษณ์ความโกรธ ในภาษาไทยมีถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงอารมณ์ดังกล่าวที่ไม่สามรถใช้แนวคิดของ Lakoff and Johnson หรือ Kovecses อธิบายได้อย่างสมบูรณ์ เช่นถ้อยคำว่า “*องค์ลงอีกแล้วคะ สีน่า ต่ากราดทุกคน*” “*ไม่รู้แกไม่ทำอะไรสงสัยจะผีเข้า*” มโนอุปลักษณ์ที่ใกล้เคียงที่สุดน่าจะเป็น [ความโกรธ คือ สัตว์/สัตว์ร้าย] แต่ก็ยังไม่ตรงประเด็นนัก อย่างไรก็ตาม อาจอธิบายได้ว่าถ้อยคำ “*องค์ลง*” “*ผีเข้า*” นี้ สะท้อนมโนอุปลักษณ์ [ความโกรธ คือ ผีร้าย] สอดคล้องกับความคิดความเชื่อเรื่องสิ่งเร้นลับ เหนือธรรมชาติของคนไทย โดยนัยนี้ อาจกล่าวได้ว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์มักจะสะท้อนวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อในสังคมของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ

Reference

- Phonpradapphet, Palita. (2016). *Uppalak choeng ruppatham nai phasa Thai*. (in Thai) [Ontological Metaphor in Thai]. **Journal of Rommayasan**, 14(1): 66-67.
- _____. (2017). *Bukkhalthitthan: Uppalak nai mumming thang phasasat parichan*. (in Thai) [Personification: metaphor in cognitive linguistic]. **Journal of Rommayasan**, 15(1): 2.
- Panpothong, Natthaporn. (2013). *Wathakam wikhro choeng wiphak tam naeo phasa sat: naeo khit lae kan nam ma sueksa wathakam nai phasa Thai*. (in Thai) [Linguistically-Oriented Critical Discourse Analysis : concepts and thier application to discourses in Thai]. Bangkok: Project of academic work publication, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Klinnamhom, Ratchaniya. (2013). *Uppalak khwamsuk nai blok Thai*. (in Thai) [Conceptual metaphor of happiness in Thai blogs]. **Journal of Institute of Culture and Arts**, 14(28): 132.
- Kongkanan, Wipha. (2013). *Wannakhadisueksa*. (in Thai) [Thai literature study]. Bangkok: Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Education Personnel.
- Kovecses, Zoltan. (1986). **Metaphors of anger, pride, and love**. Amsterdam: John Benjamins.
- _____. (2004). **Metaphor and Emotion Language, Culture, and Body in Human Feeling Studies in Emotion and Social Interaction**. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____. (2005). **Metaphor in Culture Universality and Variation**. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____. (2010). **Metaphor**. Oxford: Oxford University Press.
- _____. (2015). **Where Metaphors Come From**. Oxford: Oxford University Press.
- Lakoff, George. (1986). **Women, Fire, and Dangerous Things**. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George, and Mark Johnson. (2003). **Metaphors we live by**. Chicago: The University of Chicago Press.
- Hilpert Martin. (2006). keeping an eye on the data: Metonymies and their patterns. In Anatol Stefanowitsch, Stefan Th. Gries, **Corpus-Based Approaches to Metaphor and Metonym**. (pp 123-151). Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG,

- Ngamjitwongsakul, Pattra. (2003). **A study of love metaphors in modern Thai songs.** Master Thesis (Linguistics), Graduate School, Mahidol University.
- Tawichai, Suphachai. (2006). **Uppalak choeng manothat sadaeng arom krot nai phasa Thai.** (in Thai) [Conceptual metaphors of anger in Thai]. Master Thesis, Department of Thai Graduate School, Silpakorn University.
- Ramma-at, Kornkanok. (2013). **Kan priapthiap uppalak khwamrak nai phleng Thai lukthung kap phleng Thai sakon.** (in Thai). [A comparative study of love metaphors in Thai folk songs and Thai pop songs]. Master thesis (Educational Linguistics), Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Richard E. Cytowic and David M. Eagleman. (2009). **Wednesday Is Indigo Blue Discovering the Brain of Synesthesia.** Cambridge: The MIT Press.
- Rodsap, Narongkan (2558). **Uppalak kiaokap arom klua nai phasa Thai.** (in Thai) [Conceptual Metaphors of Fearness in Thai]. *HCU Journal*, 36(18) : 65-80.
- Royal Institute. (2013). **Photchananukrom chabap Ratchabandittayasathan B.E. 2554.** (in Thai) [Royal Institute dictionary 2011]. Bangkok: Nanmeebooks co. ltd.
- Watthanasuk, Sininat. (2006). **Uppalak sadaeng arom rak nai phleng Thai sakon samrap wairun Thai.** (in Thai) [Love metaphors in Thai teenage pop-songs]. Master Thesis, Department of Linguistics for Communication, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University.